

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE WIE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:9

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Druckers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 750 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De Kerk en haar werk. I. — Uit de Schrift: Vaderlandzoekers. (Hebr. 11:14) — Kerkelijk Leven Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). II. Hoe zit dat? Bijvoegsel staatsleer N. S. B. I. — Lit. en Kunst: Het Gedenkschrift over Alice Nahon. — Zielkunde: Hernieuwd Apollinarisme? VI. — Uit de Historie: Een billijk oordeel? — Opvoeding en Onderwijs: Hoe dan verder? — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De Kerk en haar werk.

I.

Heden ten dage is de positie van de kerk in het geding. Ik bedoel niet de positie der kerk in publiek-rechterlijken zin, maar haar invloed in foro interno, de geestelijke werking, die van haar uitgaat, de bevrediging, die zij schenkt aan het onrustig, bewogen leven van onzen tijd.

Zeer velen hebben met de kerk afgerekend. Dit zijn allereerst degenen, die met geloof en godsdienst hebben gebroken. Er zijn ook anderen, wier godsdienst buiten-kerkelijk, wier vroomheid vrij is van vorm en verleden. Gelukkig echter zijn er ook nog zeer velen, die wel met de kerk rekenen. Men zou ze in drie categorieën kunnen onderscheiden.

Allereerst zijn er nog groote scharen getrouwen in den lande, stillen in den lande, die tevreden zijn met de overgeleverde vormen en klanken en iedere verandering schuwen. Hoeveel kracht zit er in dit conservatieve? Meer wellicht dan velen denken. Hun zwakheid is, dat zij de deur sluitende voor iedere bewogenheid, den stroom van het leven langs de kerk heen laten gaan.

Dan zijn er, die juist het tegenovergestelde standpunt innemen. Zij gevoelen zich los van het overgeleverde en zoeken vóór alles nieuwe vormen. Zij zoeken de kracht, zij zoeken het nieuwe leven in wat ik wil noemen: „methode”. Dit woord kiezende neem ik „methode” als tegenstelling tegen „beginsel”. Ik zal dit verklaren door verwijzing bij wijze van voorbeeld naar de z.g.n. „Groepbeweging” of „Buchmanbeweging”. Is deze tegen de kerk? Neen, zeggen ze. Wij willen juist weer de kerk nieuw leven toevoeren. Maar, zooals een Engelsch predikant mij eenigen tijd geleden zeide: Nowadays services and sermons don't seem to help. Kerkdiensten en prediking hebben hun tijd gehad. Nieuwe methoden moeten worden aangevend. En dan vond Buchman den stillen tijd, de deeling, de confessie.

Alles methode, om in te werken op des menschen geest, hem ertoe te brengen zijn leven te veranderen, en met nieuwe idealen, gedreven door nieuwe bezieling in te werken op een in twijfelmoedigheid en ontmoediging wegzinkende wereld.

En dan wijst men op de prachtige resultaten in veranderde levens. En in publieke samenkomsten treden naast den bisschop de telegrambesteller op om te getuigen van ondergane levensvernieuwing! Beginsel komt er minder op aan. Waar het op aan komt is Gods leiding. Wie die leiding ontvangt, komt in het rechte spoor. Voor hem krijgt de Bijbel weer waarde, die gaat weer ter kerke (leest bij de predikanten, welke ook groeps-menschen zijn!). Zoo valt naar hun bedoelen de oogst toch weer, ook van hun buiten-kerkelijk werk, de kerk in den schoot.

Tegenover de „methode” stel ik het „beginsel”. Ik wil mij, wel wat eenzijdig wellicht, maar toch met opzet eenzijdig uitdrukken om scherp het verschil te accentueeren.

De groepbeweging meent door haar methoden den Bijbel weer waarde te doen krijgen. Wij stellen den Bijbel voorop. De groepbeweging meent door hare methoden de kerk weer

nieuw leven toe te voeren. Wij stellen de kerk voorop. Allereerst de Bijbel, het Woord Gods. Dan de kerk als instelling Gods, gegrond op het Woord van God, geroepen tot de verkondiging van het Woord van God.

Velen zullen dit onbegrijpelijk vinden. Zij wijzen erop hoe de kerk is te kort geschoten. Van haar is het dus niet meer te verwachten.

Voor mij is het anders, en hiermede zijn we tot de derde categorie gekomen. Ik houd eraan vast, dat ook in dezen tijd, juist in dezen tijd onze gaven en krachten moeten worden gewijd aan de kerk en dat zij de bedding is, waardoor het leven moet worden geleid. De Heilige Schrift en de kerk. Op de Groningsche Synode van 1927 heb ik dit in een toespraak tot de buitenlandse afgevaardigden uitgedrukt in deze woorden: „Wij gelooven vast, dat voor het geestelijk leven van de kerken de kanalen van confessie en doctrine, vooral wat betreft de autoriteit der Heilige Schrift in onze dagen meer dan ooit noodzakelijk zijn. Een uwer heeft mij gevraagd, hoe in ons land de schepen van het eene kanaal in het andere komen zonder dat het waterpeil in de verschillende kanalen wijziging ondergaat. Ik maakte hem duidelijk, dat de sluizen het peil ophouden terwijl de schepen er doorheen gaan. We kunnen natuurlijk zeggen: Laat het water zijn vrijen loop hebben. Neem de sluizen weg, dan kan het water vrij doorstromen. Zeker, maar dan zou het land verloren gaan!”

Wat ik toen sprak, leeft in mij als een vaste overtuiging. En in die vaste overtuiging wil ik het pleit voeren voor de Gereformeerde Kerken, waaraan ik zooveel te danken heb.

Wat ik te danken heb aan de Gereformeerde Kerken? Mij daarvan rekenschap te geven, mezelf voor de vraag te stellen wat ik met de dankbaarheid, die ik gevoel, als toekomstige ontwikkeling van ons kerkelijk leven wenschelijk moet achten, dreef mij ertoe omtrent de kerk en haar werk enkele gedachten neer te schrijven.

Voorop stel ik de dankbaarheid voor den zegen, dien ik van ons kerkelijk leven ontvang. Mag ik dat zoo uitdrukken? Ja, wanneer ik daarbij terstond zeg, dat de Gereformeerde Kerk het middel is geweest in Gods hand, om mij den zegen van mijn leven te schenken, dien zegen, welke ligt in het kennen van God in Jezus Christus. Want alle dingen bestaan tezamen door Hem, ook mijn leven met al zijn zonde en schuld, ook mijn leven met al zijn arbeid en zwakheid, ook mijn leven in den dienst der kerk, die mij zooveel schonk, wat voor mijn geloof van de hoogste waarde is.

Maar als ik zoo spreek, waarom hecht ik dan zooveel waarde aan de kerk? Sommigen zouden geneigd zijn te zeggen, dat zij bleven in 't geloof, niettegenstaande de kerk schier alles wat hooger was tegenstond.

Zoover gaan anderen niet. Toch is de kerk voor hen maar het uitwendige. Aan de kerk toe te schrijven de draagster te zijn van het levensgeluk, achten zij een onverdraagbare veruitwending. Voor mij staat de zaak echter zoo niet.

Ik zie in de kerk de draagster van de traditie: de leiding van God in ons leven.

Ik zie in de kerk de draagster van de leer en van de sacramenten. Door haar ontving ik den Doop, die het symbool is van den band des Verbonds, van den draad der genade door de geslachten der menschen. Door haar bemiddeling ontving ik het onderwijs in de leer.

Maar, hebt ge van haar — zoo vraagt mij terstond iemand — soms ook het leven ontvangen en komt het dan niet vóór alles op het leven aan? Ik wil en moet leer en leven onderscheiden. Ik wil niet en mag niet leer en leven scheiden. De leer is voor mij niet het doode, het uitwendige, als tegenstelling tegen het volle, innerlijke, dat alleen het echte leven is. De leer leert ons te gaan tot de bron van het leven, voert ons tot die bron, waar de Geest ons laaft uit de volheid der genade-gaven.

Dat is de betekenis van de kerk.

Dat is de betekenis van haar werk.

Over de kerk en over haar werk wil ik tot U spreken. Maar vooraf wil ik het zoo vaak aangevoerde bezwaar even bezien, het bezwaar, dat zoo telkens wordt ingebracht van haar onvolmaaktheid. Ik wil hiermede niet het principieele punt behandelen van de pluriformiteit of pluraliteit, de quaestie van belijdenis-kerk of volkskerk, de tegenstelling inwendige kerk en uitwendige kerk. Ik denk allereerst aan het meer vulgaire bezwaar, dat zoo vaak wordt ingebracht door hen, die zeggen: ik moet van de kerk niets hebben, want die menschen, die naar de kerk gaan kan je toch niet vertrouwen; bekijk ze maar niet op de keper! Zou juist niet 't feit, dat men iets poogt na te maken, bewijs zijn, dat wat men wil namaken hooge waarde heeft? Is dan niet de houding van een kerkelijk mensch, die dat niet écht is, niet in z'n binnenste, geen bewijs dat een heusch kerkelijk mensch toch wel waarde heeft?

Maar laat mij U hooger op voeren. De kerk roept zondaren tot Christus. Sluit dus zondaren niet uit van het kerk-bezoek en verheug U erin, dat zij daarheen gaan, waar hun de eisch der bekeering telkens weer wordt gesteld. Hoop en bid, dat zij dien eisch in z'n vollen klem mogen gevoelen voor geheel hun leven.

We gaan nu van het vulgaire bezwaar tot het principieele.

We staan in onzen tijd toch wel een weinig anders tegenover de kerk dan vroeger. De groote massa moge aan haar voorbijgaan, vele menschen van hooger ontwikkeling haar niet achten. Er is toch iets anders ook gekomen. En dan denk ik aan hetgeen Dr de Visser mij eens gezegd heeft. In menig opzicht met Dr A. Kuiper eens, achtte hij dit de groote betekenis van Kuipers optreden, dat hij de kerk uit haar achteruitstelling had gebracht en een plaats had gegeven midden op de markt des levens. De kerk en haar werk zijn niet meer in een vergeten hoek. Zij worden weer als een factor beschouwd waarmee gerekend moet worden en gerekend wordt.

Maar toch — hoevelen waardeeren de kerk zoo, dat zij waarlijk haar een plaats geven in hun eigen leven? Een plaats, nu ja, misschien wel omdat zij gaarne nog hun kinderen gedoopt zien, omdat de ceremonie van het kerkelijk huwelijk de beste gelegenheid biedt tot deffigheidsvertoon. Een plaats ook wel, omdat ze soms gaarne een stichtelijk woord hooren, zooals zij ook gaarne een mooi concert hooren. Dat men trouw ter kerke gaat, één, zelfs tweemaal, dat men tijd en geld wijdt aan de kerk, dat men groote offers brengt voor gebouw en eeredienst, dat men haar dienen wil in de ambten? Hoevelen vinden dit nu iets dat geheel buiten hen ligt. Zij veroordeelen den dienst des Woords, zonder dat zij ooit zich met ernst de moeite gaven in een kerkgebouw den dienst bij te wonen. En terwijl de kerk hen niet trekt, gaat de trek van de massa, en ook van den enkeling, die toch niet om zijn hooger ontwikkeling met de massa wil worden gerekend, langs de kerk henen.

Maar wat is dan toch die kerk, waarvoor ge zoo pleit, vraagt ge mij.

Ik zie in de kerk de openbaring van Gods heilsraad, de gemeente van Christus, de gemeenschap der geloovigen.

De openbaring van Gods heilsraad.

Ik kies met opzet deze woorden, om er aanstonds een verklaring aan toe te voegen.

Wij kunnen handelen over de kerk als levensverschijnsel. We kunnen ook over de kerk handelen als instelling door God gegeven, zooals daarvoor de ordinantiën door God in Zijn Woord zijn geopenbaard. De Phaenomenologie rekent alleen met het levensverschijnsel. Het Openbaringsgeloof stelt ons echter den eisch achter ieder verschijnsel te zien de grondslagen, voor ieder verschijnsel te rekenen met de wetten, door God gegeven. Dat te doen geeft kracht en vastheid. Dit is altijd de diepe betekenis en de hooge waardij van het Gereformeerde leven, dat het rekent met de Wet van God, waaruit de ver-

ING!!

partijen boeken, met St Nicolaas en KEN! Onze Kerst- goedkoop! En wat voor deze Groote her noodig. Noteer ENDE KOOPJES!

IK. Een edel leven, deze twee groote No's 92 en 93 zijn

VENSMA—THEM, s Poort. Schitterend ere meisjes, 250 bl.

REERDE VERTEL- JONGENS EN elen. Inh. o.a.: Zes eken van Tjil Uilen- kat gered, enz. enz. samen f 1.20. EN. Luther's leven. f 2.90, nu f 0.99. EL. Dr. A. Kuiper. Rijk geb. f 7.50, nu

J. BLOK. Geschie- Nederlandsche Volk. vanaf de allervroegste eerste bewoners van jsholen huizen, te- en mammoth, tot an oorlog en crisis, rachtig, boeiend ge- groote fonkelniemi- stempelbanden. Ton f 50.—, nu f 17.50 vijf maandelijks (f 50.)

ORBECKE. Groot Burgergezinnen, 192

Afrikaansche Ge- vermaard. Inh. o.a.: eloo. Dertig dagen oor doorpriem. De laagste plaats. Al- ndeling. Uw wil ge- p Zijn voet. Ween, iz. enz. Ze zijn niet voor wie in bang en gouden kleindoe te druk, 150 blads. 0.99.

EDKOOPE HTBUNDELS:

I o.a. Reint, de t Zoutvat, Toon, de enz. 100 bl. f 0.39.

II o.a.: 'n Aorij achtige Voortrager.

III o.a.: Doodhe- ste preek. Bertha's f 0.39.

IV o.a.: De lange rt fietsen. Weerge- l. f 0.39.

V o.a.: Een Zonder- lessmart. Erik, de f 0.39.

VI o.a.: Het Raad- oldatenlist, enz. 100

VII o.a.: De Biech- n Jan Steen, Als es f 0.39.

VIII o.a.: Bloede Athene. De Plece- L f 0.39.

IX o.a.: Boer Kne- de Jood, Roosje, enz.

X o.a.: Hoe Jaap De Oorring. In de l. f 0.39.

at ± 25 Voordrach- els ernst.

AARDEN:

No's is voldoende. No's op de linker- wissel of girobiljet. IS 31769. Niet zo- rnaast nog brieven schrijven. Dat geef

ende adressen bet- t der boeken. Meld schrijven: „Betaal-

— leveren wij niet. N FRANCO THUIS. met verhooging van extra vracht. tijdelijk.

F. BOEIJENGA 89 - SNEEK

rijding van nog al orkomende verwa- selijken Boekwinkel Grootzand, Sneek, uitsluitend te adre-

F. BOEIJENGA 89 - SNEEK.

schijnselen opkomen en die de verschijnselen moet beheerschen.

Zoo is ook de kerk voor ons de instelling door God gegeven. Die instelling is Heilsopenbaring. We mogen de Heilsopenbaring niet losmaken van en apart stellen van de kerk. De kerk is het orgaan door God gegeven. En daarom is de kerk noodzakelijk en voor de verkondiging van het Woord door de geslachten en voor de toepassing van het Woord in het leven. Voor het laatste — de opbloei van het geestelijk leven — mogen we dus geen wegen preferentie geven, die naast de kerk en langs haar heengaan. Het mag geen voet bij ons krijgen, dat de kerk zou zijn het formeel, haar organisatie het vormelijke, daarentegen de buitenkerkelijke, niet aan haar organisatie gebonden vrije bevordering van het geestelijk leven, datgene wat aan de innerlijke behoeften eigenlijk beter bevrediging geven kan dan het vormelijke.

Zoo mogen we de kerk niet zien.

Zij is voor ons de instelling door God gegeven, wier grondslagen en institueering in de Heilige Schrift zijn aangegeven.

En daarom moet ons streven erop gericht zijn de kerk in hare organisatie en door haar organisatie zóó tot ontwikkeling te brengen, dat zij zoo veel mogelijk, d. w. z. voorzover wij dit als menschen kunnen benaderen, kan beantwoorden aan de haar door God gestelde taak. En die taak moeten we heel breed zien. We zien die taak in de vervulling van al de behoeften van het leven in haar meest onderscheiden schakeeringen, voor het persoonlijk geestelijke leven en voor de samenleving. We zien de kerk die taak niet alleen vervullen door het intermediair van het persoonlijke leven, dat geestelijk moet inwerken op het sociale leven, we zien haar die taak ook vervullen als instelling. Want ook als instelling, werkt de kerk door de wijze van hare organisatie op het leven in. Wanneer we dus spraken over de kerk en haar werk, dan denken we aan de bediening des Woords, aan de bediening der Sacramenten, aan de kerkregering en aan de kerkelijke barmhartigheid.

We zien dat alles echter op den achtergrond van Gods Woord. Buigende voor de absolute autoriteit van dat Woord, aanvaarden we op grond van dat Woord, wat als regel des levens ook voor de kerk in organisatie en optreden ons God in Zijn Woord heeft geopenbaard.

Het is dan ook niet iets accidenteels, dat telkens als er op een of ander punt belangende de kerk strijd ontstaat, het in den grond gaat om de autoriteit van Gods Woord.

A. J. L. VAN BEECK CALKOEN.

UIT DE SCHRIFT

Vaderlandzoekers.

dat zij een vaderland zoeken....
Hebr. 11:14.

Klinkt dat niet als een paradox? een vaderland zoeken?

Ieder mensch heeft toch van nature een vaderland.

Hij wordt er in geboren; waarom zal hij zoeken wat hij heeft?

Onze tekst spreekt van de heilige patriarchale familie in haar eerste ontwikkeling, als het geslacht, waarin de gouden lamp van het verbond der genade schijnt. Inzonderheid Abraham, Izak, Jacob, Sara; zij waren allen aangegrepen door één brandend verlangen. In weerwil van veel zonde en zwakheid beheerschte toch één passie hun leven.

Er is een bewogen onrust in hun ziel geweest. Heimwee! Verlangen naar een vaderland! Maar niet naar een vaderland van beneden, dat achter hen lag, maar vooruit, naar een vaderland dat boven is. Dit is een drijving Gods.

Er is bij den eersten vader Abraham een wondersterke drang van Gods wege in zijn ziel gekomen, een bevel Gods, waaraan hij moest gehoorzamen.

Dit bevel vroeg van hem allereerst loslaten, van zijn land, zijn stad, zijn familie, zijn geboortegrond. De Heere riep hem uit Ur der Chaldeeën. Hij heeft gehoorzaamd, en is gegaan. Dat was geen kleinigheid!

Ur was geen dorp. Maar een machtige, prachtige stad, met muren van 17 voet hoog, een centrum van beschaving, wetenschap en kunst; een stad van vreugd en lust, vol darter genot en verleiding; met godsdienst van beneden; afgoderij, valsche wetenschap, tooverij, sterrenwichelarij.

Uit die rijke weeldeomgeving moest Abraham weg. Waarheen? Dat wist hij niet; alleen dat God hem riep. Hij vertegenwoordigde daar in Ur het overblijfsel van het heilige zaad, waaruit, in de linie van Sem, de Christus geboren moest worden. Dat heilige zaad lag daar in den greep van Satan, die het in de wereld verstikken wilde. Dan ware de lijn naar Christus vernietigd geweest. Maar God roept: ga uit! Door geloof heeft Abra-

ham gehoorzaamd, en al die heerlijkheid losgelaten. Het prachtige, feestelijke leven van de menschen zonder God. Opdat het zaad des Verbonds behouden zou worden.

Wat gaf God er hem voor in de plaats? Een belofte. Het is dus geen terugkeer uit de cultuur tot de natuur geweest. Abraham wist niet, waar hij heenging. De Heere bracht hem in Kanaän, maar dat was zijn nieuwe vaderland niet, al zou hij het tijdelijk bezitten. Een weide voor zijn vee; een tent; geen huis; hij moet nomade zijn, geen stadbewoner. Nergens rust, geen voetstap grond voor hem of voor de medeërfgenamen der belofte; ze blijven vreemdelingen in een vreemd land. Bijwoners. Zelfs een graf voor Sara moet Abraham kopen, in het land der belofte.

Zoo bleven zij onrustige menschen, die aartsvaders. Niets was er waar zij in konden rusten. Zoo hebben ze geleefd; zoo zijn ze ook gestorven.

Het zwaartepunt van hun bestaan lag dus niet aan deze zijde van het graf, maar aan de andere zijde. Toch waren ze geen onbruikbare mijne-ruurs; maar zeer levenskrachtige en levenslustige menschen. Doch ze leefden dicht bij God. Ze hielden de belofte al maar vast door geloof. Zoo was heel hun leven één doorlopende belijdenis. Ze toonden een vaderland te zoeken, een beter dan het aardsche. En een stad, die enkel bouwwerk Gods is.

Dat heimwee doortruilt nog het hart van Gods kinderen. Het maakt hen voor het aardsche leven en de taak hier beneden niet ongeschikt.

Maar het zet heel hun bestaan onder hooger spanning.

Ze weten, dat ze dit aardsche vaderland los moeten laten. Dat God zegt: ga uit!

Ze zijn hier maar gasten en vreemdelingen.

Ze bewonen Kedarsteden, al slaan ze de pinnen wel eens heel diep in den grond, alsof de tent een blijvend huis moet zijn.

Hoe dwaas, hoe arm de mensch, die Ur niet loslaten wil, of met het aardsche vaderland tevreden is, alsof zijn huis er eeuwig zou slaan. Als God zijn ziel wegneemt, wat dan? Dan zal zijn deel buiten Christus zijn met de werkers der ongerechtigheid, daar, waar niemand een vaderland kan vinden, al zal hij het eeuwig zoeken.

Maar, als ons leven met Christus verborgen is bij God, dan bewaart Hij het pand voor ons weggelegd.

Kinderen Gods kunnen het wel eens heel moeilijk hebben bij hun pelgrimage, bij hun rondzwerven in het land der vreemdelingschap.

Maar in leven en sterven gaan ze verlangend van kracht tot kracht voort.

Straks wordt de tent opgerold.

Het blijvende huis in de eeuwige stad is gereed. De belofte wordt werkelijkheid.

Zalig zijn de vaderlandzoekers, de stadverwachters.

Bij den Heere wacht hun een schoone erfenis, voor eeuwig!

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

Pluriformiteit der kerk en opigonisme (nieuwe reeks) II.

In ons nr. van 23 Maart j.l. beloofden we, nadat de eerste der drie gestelde vraagpunten feitelijk reeds was afgehandeld, nog enkele slotopmerkingen te geven over Calvijn, om dan daarna ons te zetten aan de behandeling der resterende punten. Blijkens het nr. van 9 Maart had dit de bedoeling, nog iets te zeggen over enkele gedachten van Calvijn, die in prof. Hepps betoog niet waren vermeld, en mij toch de vermelding waard leken.

Nu staat mij niet zoo levendig meer voor den geest, wat indertijd die bepaalde punten geweest zijn. Ik zal daarom enkele aanhalingen van Calvijn hier geven, waarop ik mijnerzijds thans den nadruk zou willen doen vallen. Gemakshalve volg ik de bekende vertaling der Institutie, die prof. dr A. Sizoo ons geschonken heeft.

a. In IV, 1, 2 wordt gezegd: „Daarom wordt ze (de kerk) genoemd katholiek of algemeen, omdat men geen twee of drie kerken kan (lat. licet) vinden, zonder dat Christus verscheurd wordt”. Daarop volgt dan, dat dit laatste onmogelijk is (fieri non potest). Hieruit volgt dus, dat Calvijn hier spreekt over de eenheid der kerk, gelijk God ze ziet. Inderdaad, maar in het begin van de § heeft hij gezegd, dat hij nu wil gaan handelen niet alleen over de zichtbare kerk, maar ook over de massa der uitverkorenen die wij niet „zien”; de gestorvenen. Conclusie: de eenheid der kerk gelijk God haar „ziet”, moet niet worden gehandhaafd tegenover wat men ziet van haar gedeeldheid, doch dient in het zichtbare, d. w. z. in het ons zichtbare, uit te komen, zooveel het aan ons staat. Als Calvijn in diezelfde § opmerkt, dat God alleen de kerk „kent”, bedoelt dat niet een quietief te zijn tegen de meervoudigheid der kerkelijke instituten, doch een troostgrond tegen het

vaak verdwijnen van het kleine getal der geloovenden onder de groote menigte der niet-geloovenden (zie den context).

b. Daarom vervolgt § 3 dan ook met de „uiterlijke” (externa) kerk. Daar bespreekt Calvijn de gemeenschap der heiligen onder; die is niet buitenkerkelijk, doch kerkelijk, instituutvormend. De meervoudigheid der instituten wordt op dit standpunt steeds een schádepost. De eenheid der kerk wordt hier als geloofsstuk vastgehouden. Men kan ze aanvaarden, ondanks... ja, ondanks wat? Ondanks het tastbaar-zijn van zóoveel in één land of stad of dorp elkaar weersprekende instituten? Neen, ondanks het soms nergens ontdekken kunnen van een instituut, of van een behoorlijk kerkverband.

c. Zóó wordt dan ook verklaarbaar, wat de veelbesproken § 9 zegt: overal waar we zien, dat Gods Woord zuiver gepreikt en aangehoord wordt, en de sacramenten naar Christus’ instelling bediend worden, is een kerk van God. Dit ziet niet op plaatsen, waar twee of drie elkaar tegenovergesteld zijn, maar waar ze dan voort, toch elk voor zich, „zuiver preeken en hooren” (het-niet-bij-elkaar komen is al een bewijs van niet-zuiver-hooren!), doch het slaat op plaatsen, waar het nog niet tot het goede, noodige contact met de universele kerk komen kon. De „wettigheid” (legitimiteit) der „conventen” hangt in laatste instantie niet af van de vraag, of zij REEDS officieele brieven van opneming in het algemeene kerkverband verloonen kan, maar is er door de gehoorzaamheid. Die gehoorzaamheid zelf evenwel zal dan t.z.t. dringen naar de eenheid, ook in het zichtbare. Met de pluraliteit van elkaar weersprekende kerken in één plaats heeft deze § niets te maken.

d. Het oprichten van een nieuwe kerk (laat ons zeggen: een denominatie van een reeds bestaand instituut) naast een uit vrije levensbeweging ergens opgekomen reeds bestaand Gods Woord zuiver predikend principeel gehoorzaam instituut is dan ook verkeerd. De pluraliteit mag men niet voor eigen verantwoordelijkheid aandurven. Daarom zegt § 10: dat men van zulk een ergens gevestigde kerk, die zuiver preekt, etc., het gezag niet mag verachten (spernere), noch haar vermaningen mag verwerpen (respuere). Men mag ook niet van haar afwijken, of haar eenheid afbreken (abrupere). Men moet b.v. niet, als er ergens een zuivere kerk is, ook al is ze dan nog niet officieel verbonden met een groot-instituut, dat elders als wettig erkend wordt, zomaar een dépendance van dat elders wettige instituut oprichten als contra-kerk tegen de op een bepaalde plaats Gods Woord zuiver preekende kerk, die nog niet bij ’t andere groote instituut behoorde. Want dat maakt pluraliteit, die te verfoeien is. „Want de Heere hecht aan de gemeenschap zijner kerk zoo groote waarde, dat Hij hem voor een overlooper en verlater van den godsdienst houdt, die zich van onverschillig-welke (qualibet) christelijke gemeenschap, als deze maar Gods Woord en de sacramenten zuiver bedient, vervreemdt. Een kerkelijke expansiezucht, welke ergens in het buitenland een bestaand, zuiver preekend (etc.) instituut beconcurreren zou, om er een gedeelte der leden uit te halen, handelt dus verkeerd. „Uit de kerk weggaan” (ook al ware het op de lokstem van den een of anderen propagandist van een elders reeds gevestigd instituut) is „verloochening van God en Christus”. Men moet dus met het stellen van een nieuw instituut (al is zijn leiding ook zuiverder dan wat men voorhanden vindt) naast een reeds bestaande gemeenschap uiterst voorzichtig zijn; het mag alleen, als de verschillen onoverkomelijk zijn, de waarheid Gods niet meer te handhaven zal zijn in het ergens reeds vrij en spontaan gevormde instituut. (§ 12, krasse waarschuwing tegen het vermenigvuldigen der instituten, bewijs, dat men heusch niet zeggen mag: als ze ergens maar zuiver preeken, is de zaak in orde, is het althans een ware kerk.)

e. In de volgende paragrafen wordt met kracht gewaarschuwd tegen het stellen van een nieuw instituut naast het ergens bestaande. De pluraliteit der instituten wordt zoo ver mogelijk weggevoerd; men mag slechts dan ze aanvaarden, als het ergens gevestigde instituut niet meer te erkennen is voor een kerk van Christus, (§ 14 spreekt duidelijk, eveneens § 15. Vooral ook § 16, een passage, die in krasse bewoordingen hen veroordeelt, die tegen het bestaande instituut een nieuw durven stellen, dat ook „zuiver preekt”, en wat dies meer zij.) De volgende paragrafen gaan in denzelfden geest voort.

f. Daarom wordt dan ook gewezen op het voorbeeld van de profeten, die, hoezeer ook de kerk vervallen was, toch niet nieuwe instituten hebben opgericht; argument daartoe was, dat het officieele adres, waaraan de Heere zich zelf gebonden had, door hen niet mocht worden vermeerderd met een nieuw adres, een tweede. Zij wilden geen secessie, geen afscheiding-van-willekeur, want er was bij hen een ijver (studium) tot bewaring der eenheid. (§ 18.)

g. „Geen enkele verontschuldiging heeft dus, wie uit eigen beweging de uiterlijke gemeenschap verlaat van die kerk, waar Gods Woord gepredikt

wordt en „Laat da-
zijn plich-
anders te
plaatst h-
moeten”
(vgl. § 27).
Uit he-
pluralitei-
wil. De
houden r-
zuiver, o-
ziel op e-
andere t-
derde, of-
van dien-
sacram-
kerk vo-
aan de
zuivere
teekent e-
„zuivere”
der kerke-
met één,
den moe-
Volgen-
vergelijki-

Hoe zit

Onder

ons het

Hoogg

Zoudt

geven o

„N. Rotl

B Kerke

een aan

ik, inde

Calvinis

wezen v

gesteld

nisten i

van zijr

weer op

Het b

Deze

nisges

den b

langst

laats

valt w

ter”;

die or

de Fr

De F.

De Co

lector

te Pa

van I

wel zi

mus v

tot op

ration

door

Met d

7 Nover

Tot zo

Ik zou

toeschi

is. Inder

schienen

Frankrij

had, ma

evenwel

seerd is

riformée

Paris, „J

sauce rel

me schei

gereform

geleid h

van 1934

het cere

niets, al

enkele v

kerken i

sche Zer

ken af h

dat voor

boven ge

minister

NASCI

komen

verleden

wegens

gen. Wa

dachte;

gelezen

Quarter

sproken

Bijvoeg

Den la

een nieu

lijkheid